

Комунальний заклад
«Полтавська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №3
Полтавської міської ради Полтавської області»

Матеріали на міжнародний конкурс шкільних проектів з усної історії

«ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ В СРСР В 1980-1991 РОКАХ»

Проект з усної історії

«ЖИТТЯ РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У 1980-1991
РОКАХ:

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ»

Виконавець проекту:

Гончарова Анна,

учениця 10-М класу

КЗ «Полтавська спеціалізована

школа І-ІІІ ступенів №3

Полтавської міської ради

Полтавської області»

Куратор проекту:

Каневська Оксана,

учитель історії та правознавства

КЗ «Полтавська спеціалізована

школа І-ІІІ ступенів №3

Полтавської міської ради

Полтавської області»

Опис проекту

Мета проекту «Життя радянських військовослужбовців у 1980-1991 роках: соціально-побутовий та політичний аспекти» - відтворення минулого, а саме одного із найскладніших, найсуперечливіших та безсумнівно переломних періодів в історії ХХ століття – 80-х -початку 90-х років в Радянському Союзі на прикладі життя військовослужбовців. Як відомо, роль військових в СРСР була надзвичайно важливою в умовах протистояння країн капіталістичного Заходу та країн соціалістичного блоку. Досить довго ця тема висвітлювалась однобоко і потребувала більш різностороннього підходу. Усний метод дослідження минулого, інтерв'ю – це чудова можливість поглянути на історичні події під кутом зору людей-сучасників тих подій, можливість «оживити» історію, дізнатись про те, що найбільше цікавить. Особливо цікавим для нас став аспект дослідження повсякденного, буденного життя військових та їх родин на тлі подій 80- рр.ХХ ст.

Також за мету автори проекту ставили формування та розвиток умінь і навичок в організації та проведенні інтерв'ю, оволодіння методикою усної історії.

Етапи реалізації проекту:

I. Організаційний етап (вересень 2018 р.):

- ознайомлення з умовами конкурсу;
- опрацювання методичних рекомендацій щодо використання методу усної історії.

II. Підготовчий етап (вересень-жовтень 2018 р.):

- ознайомлення з особливостями соціально-економічного та політичного розвитку СРСР у 1980- х – на початку 1990-х років.
- вибір теми дослідження;
- знайомство та попередня зустріч з респондентом.

III. Реалізація проекту: інтерв'ю з Тишковцем Степаном Юстиновичем
25.10.2018 р.

IV. Аналітично-підсумковий (25.10-10.11.2018 р.):

- транскрипція інтерв'ю;
- обговорення та аналіз труднощів, що виникли в ході реалізації проекту;
- оформлення проекту.

Особистий коментар:

В ході реалізації проекту ми намагалися оволодіти навичками методики усної історії: визначили мету і завдання проекту, визначилися з темою дослідження, познайомилися з респондентом, підготували запитання, які б допомогли максимально розкрити тему. Однак при проведенні інтерв'ю зустрілися з певними складнощами:

- непросто «тримати лінію» розмови, оскільки респондент, пригадуючи минулі події, часто відволікався на інші теми;
- в ході інтерв'ю виникала низка питань, не запланованих заздалегідь;
- важко було зосередити увагу респондента на деталях, оскільки він вважав, що це і так зрозуміло і не є таким цікавим.
- складність, суперечливість самого періоду дослідження, оскільки інтерв'юєр є учнем 10 класу і ще не вивчав ці події в рамках шкільного курсу історії.

Респондент: Тишковець Степан Юстинович (С.Ю.)

Інтерв'юер: Гончарова Анна (Г.А.)

Транскрипція: Гончарова Анна, Каневська Оксана

Вид інтерв'ю: аудіозапис за допомогою диктофону.

Місце проведення інтерв'ю: вул.Данила Апостола, 9, м. Миргород, Полтавська область.

Дата проведення інтерв'ю: 25.10.2018 р.

Присутні під час інтерв'ю: Тишковець Степан Юстинович, Гончарова Анна, Каневська Оксана

Анкета респондента

ПІБ: Тишковець Степан Юстинович, 12.06.1949 року народження.

Вік: 69 років.

Місце народження: с. Мутвиця, Зарічненський р-н, Ровенська область.

Освіта: середня спеціальна.

Г.А.: Доброго дня, Степане Юстиновичу! Ми беремо участь в конкурсі проектів усної історії і хотіли б узяти у вас інтерв'ю на тему «Повсякденне життя в СРСР у 1980-х-1990-х роках».

С.Ю.: Добрий день! З радістю розкажу вам все, що вас цікавитиме. Я дуже люблю спілкуватись з молоддю.

Г.А.: Добре. Отож, ми підготували для вас низку запитань. Спочатку розкажіть, будь ласка, про себе: де і в якій сім'ї ви народились?

С.Ю.: Я народився в селі Мутвиця Ровенської області у 1949 році. Мій батько – Тишковець Устим Костянтинович, 1921 року народження, за освітою – ветеринарний фельдшер, лікував тварин, був дуже толковий. Народився він і жив при Польщі до 1939 року, закінчив школу при Польщі – чотири класи. В 1944 году його призвали в армію. Мав такі нагороди: «За отвагу», «За боевые заслуги», «Орден Слави III степени» в 1955 году отримав. Був поранений, в одному з боїв вивозили собаки на санках в Прибалтіці, добивали власовців в

Курляндії, знали, що пощади не буде, бились до останнього, після 9 травня ще воювали.

Мати - Тишковець (Корнійчук) Хавронія Павлівна, 1925 р.н. Ходила тоже в польську школу.

Г.А.: Скажіть, будь ласка, де ви здобували освіту?

С.Ю.: Вчився я в школі вже при Союзі, спочатку в Мутвиці, а старші класи в Зарічне ходили. Школа як школа – був піонером, комсомольцем, комуністом.

Тоді всі так були. В школі вивчав і українську, і російську мови. Після школи пішов в училище, хотів поступити в льотне училище в Чернігові, але не прошов медкомісії. Тоді поступив в училище в Курській області, в город Рильськ, в училище гражданської авіації. Вчився там з 1968 по 1971 рік.

Г.А.: Чим був продиктований вибір вашої професії?

С.Ю.: Чим? Треба було вчитися і з'явилося бажання бути пілотом. Вчився середньо, можна так сказати. Вийшов младшим лейтенантом запаса. І тоді призвали в армію на два роки. Попав я в Миргород. Після служби в армії «залишився в кадрах».

Г.А.: Де вам довелося здійснювати військову службу?

С.Ю.: Служив: 1971-1976 роки - в Миргороді.

1976-1981 роки – Польща, Северная група войск.

1981-1986 роки - Забайкалля, воєнний округ, станція Степ.

1986-1989 роки – город Калинов, Прикарпатський воєнний округ.

1989-1993 роки – ГДР, города Фалькенберг та Шперенберг, недалеко от Торгау.

1993-1994 роки – Росія, Владімірская область, Покровський район, с.Петушки

У 1994 году вийшов на пенсію і вернувся в Миргород.

Г.А.: Розкажіть, будь ласка, більш докладно про вашу службу і життя саме у 80-і роки. На початку 80-х років ви служили в Польщі. Чим запам'ятався вам цей час?

С.Ю.: Чим запам'ятався? (задумується). Начало 80-х років дуже добре пам'ятаю. Тоді я в Польщі служив у городі Бжег, недалеко від Вроцлава. Це був 1981 год, моїй дочці було п'ять років, тоді якраз там було таке двіженіє «Солідарність». Це було двіженіє проти того режиму, який був у Польщі, за

краще, так сказати, життя. Нам, радянським людям, казалось дуже дивним їхнє бажання щось змінювати, виступати проти власті, адже у них і так все було добре. Нам так казалось, що це західні капіталістичні країни роблять «ліві акції», страйки, щоб підірвати устрій, економіку, ідеологію країн, що входили до Варшавського договору і через це розвалити Союз.

Г.А.: А чому вам здавалось це дивним?

С.Ю.: Бо вони жили добре! В Польщі тоді в магазинах все було, а в Союзі майже нічого. В Польщі куди не зайдеш – в м'ясний, і в текстиль, і в продовольчі – все є, всі товари. Це в Союзі постійні черги, нічого не можна було купити...

Г.А.: Де ви продовжували службу далі?

С.Ю.: У 1981-1986 роках моя сім'я проживала у населеному пункті Станція Степ Оловяновського району Читинської області. Це Забайкальський воєнний округ. Так званий ЗаБВО. Це був «замінюваний» округ. Що це значило? Періодически відбувалась заміна офіцерського складу – в Забайкалля, на Далекий Схід, в Туркменістан та ін. Туди ніхто не хотів їхати за власним бажанням, туди потрапляли або після закінчення військового училища, або після служби в інших «замінюваних округах», але більш престижних – Венгрія, Польща і т.д. Тобто якщо ти їхав служити за кордон, то потім повернутись на попереднє місце служби було важко. Ти спочатку повинен був потрапити на край світа, а потім уже отримувати шанс кимось «замінитись» і потрапити в європейську частину Союзу.

Г.А.: Що собою представляв цей населений пункт – Станція Степ?

С.Ю.: Це був край світа! (сміється). Всього там було десь 12 багатоэтажок, жителів було десь около тисячі, в основному військові – дивізія – з жонами, дітьми. Зв'язок із зовнішнім світом був слабкий: автобусом можна було доїхати до районного центру Оловянного. Через Станцію Степ проходила залізнична дорога на Монголію. Поезд ходив один раз в сутки. Це значить, що в нас був сталий склад населення. Св'язь – це приїжджі люди, або ті, хто вернувся з відпочинку. Відпочинок, до речі, давався один раз в рік – 45 днів. Відпочинок не можна було розривати або брати за свій рахунок. А також із зв'язі - газети, телебачення.

Г.А.: А які газети були найпоширенішими в той час?

С.Ю.: Газет тоді виписували багато. Найпоширеніші - газета «Правда», «Комсомольская правда», «Известия», «Красная звезда», журнал «Комуніст» і т.д.

Г.А.: Яким було повсякденне життя в гарнізоні? Яким було дозвілля?

С.Ю.: Центром культури в гарнізонах був Дом офіцерів – там постійно проводились якісь заходи. Дуже популярні були смотри художественной самодеятельності. Танцювальних номерів, помню, чомусь було мало, а ось хоровий спів був дуже розповсюджений. Приділялась велика увага і фізичній культурі: командири, начальники штабів, всі офіцери керівного состава повинні були на власному прикладі показувати, що треба займатись фізкультурою та спортом. Були утренні пробіжки, підтягування і т.д. Бігали всі – і медичні працівники, і працівники їдалень. Але з часом, коли переставали контролювати, це все затихало і ніхто не продовжав. У офіцерів раз на тиждень був виділений час для занять спортом (в кожній часті – свій графік), це було обов'язково. Офіцери здавали спортивні нормативи, нам даже виставляли оцінки від 1 до 5 балів.

Г.А.: А які види спорту були найбільш популярними?

С.Ю.: Популярним дуже був футбол, волейбол, хокей. Особливо хокей. Для цього створювались всі умови. Для заливання катка приїждало декілька «пожарок». Ставилась дерев'яна огорожа, взимку з листопада по березень, коли була постійна мінусова температура. А у січні-лютому часто було до – 40 С. Вода була дешева. Постійно приїждали пожарки, щоб новою порцією води оновлювати пошкоджений льод. На коньках уміли кататися, мабуть, усі жителі гарнізону.

Г.А.: Ви говорили, що у 80-х роках в СРСР були проблеми із продовольчим забезпеченням. Чи військові також це відчули ці негаразди на собі?

С.Ю.: В принципі, постачання продуктів до гарнізону залежало від начальника гарнізону, як правило, від командира дивізії. Да, в 1981-1982 роках в магазинах були постійні череди, почти нічого не можна було купити – ні молока, ні м'яса, тільки хліб і деякі крупи. Якщо на Україні щось можна було купити на

базарі, то в Забайкаллі сільське господарство не було розвинене через особливості кліматичних умов. Лише скотарство – розводили, випасали овець. Купити продукти у «часніка» не було можливості, там (в Забайкаллі) у людей немає городів. У 1982 році змінився командир дивізії і все налагодилось. В магазинах появились і продукти, і непродовольственні товари. Дуже багато чого привозили з Монголії, Китаю. Проблему харчування також вирішували через видачу пайків як офіцерам, так і прапорщикам, і членам наших сімей. Наприклад, на одну сім'ю на один місяць видавалось: 6 кг м'яса, крупи (3-4 види), консерви (приблизно 6 штук), згущонку (3-4 банки), овочі (картопля, капуста, буряк і т.д.). Льотному составу не дозволено було харчуватись дома – тільки в льотній столові, но харчування там було різноманітне, корисне, збалансоване, що для радянського «общепіту» було дивним. Здоров'ю пілотів приділялась велика увага, слідкували за режимом дня: в 22:00 починався комендантський час. Не можна було кричати, голосно включати музику – ходив військовий патруль, слідив за порядком.

Г.А.: А якими були ціни на товари?

С.Ю.: У СРСР була фіксована ціна на товари, но були так називаємі «поясні ціни»: І пояс, ІІ пояс, ІІІ пояс – з урахуванням затрат на транспортування, доставку товару. ЗабВО мав ціни ІІІ поясу – то єсть надорожчі.

Г.А.: Чи забезпечувала держава військовослужбовців формою?

С.Ю.: Да, звичайно. Повсякденна форма видавалась раз на два роки, парадна – раз на п'ять років. Повсякденна форма – це фуражка, шинель, брюки, рубашка, галстук, ботинки, майка, труси. Плюс нательное бельйо.

Г.А.: Чи траплялись в армії випадки розкрадання державного майна?

С.Ю.: Так...Воровали і солдати, і офіцери, і прапорщики. В основному солярку, бензин, двигуни і т.д. Пам'ятаю, коли служили в Калинові у 1987-1989 годах, то продовольства вистачало. Якщо в роті було 100 чоловік, то можна було 10 додатково покормити. Через це розкрадання харчів було, також не завжди притримувались строку обміну продовольства на нове. «Тилові служби» жили дуже непогано, були випадки, коли розкривали злочин – крадіжку і

привлекали солдат строкової служби, які закінчили службу 2-3 роки тому. Особливо багато крали, коли розпадався Союз

Г.А.: А чи обов'язково радянському військовослужбовцю слід було бути членом Компартії?

С.Ю.: Так, це було важливо. Якщо ти хочеш піти на підвищення на виробстві чи в армії, ти повинен йти в партію, Комуністичну партію. А ще, наприклад, щоб один хтось з інженерно-технічного состава вступив у партію, повинно вступити в армію 100 робітників цього виробства. Хочеш кар'єрного росту – повинен бути комуністом. Хочеш отримати чергове військове звання – іди в партію. В партії ми ідеологічно оброблялися і отримували установки. То був якийсь масовий психоз. Всі кричать і ти кричиш! Якщо ти в цій організації, ти не можеш не підчинятися. Це наче зомбізм. Якщо ти непартійний, то при просуванні по кар'єрі тобі ставлять ультиматум про належність до партії. В армії, в частях був завполіт, начальник політотдела, член воєнного совета, так звана політична ієрархія комуністів, яка слідувала за дисципліною і на місці виховувала комуністичну і соціалістичну ідеологію.

Г.А.: Зрозуміло. А тепер, скажіть, будь ласка, чим вам запам'ятались роки «перебудови»?

С.Ю.: Перестройка, як тоді говорили, заключалась у тому, що економіка СРСР опинилась в кризі, бо вироблялось менше, ніж потребувалось. «Давайте работать больше!» – такий був тоді лозунг. Система була стара, нових технологій не було, щоб жити як капіталісти, а ідеологія була такою: СРСР – кращий, самостійний, свободний. Люди стояли в чергах за звичайними побутовими речами. Добре пам'ятаю, як сам стояв по дві-три години в череді, що хоч щось принести додому. А Горбачов казав, що ми це переживемо і це швидко скінчиться. А воно все ні та ні – не кінчалось.

Г.А.: Як би ви могли пояснити, що таке «гласність»? Як ви розуміли цей термін?

С.Ю.: Гласність – це доведення до людей інформації, можна було відкрито вказувати на свої недоліки. Ми все зробимо! Ми це переживемо! Ми робимо все для цього! Раніше всі проблеми замовчувались або іскажались. А тепер наче

можна було говорити правду і свою думку. На партійних зборах якось я почав критикувати командира – було за що, так і так. Потім мене визвали до командира і він мені сказав: «Думай, що ти кажеш! Ти хіба ще змолоду не знаєш, що вище керівництво критикувати не можна?» Тому по-справжньому ніхто не дозволяв говорити правду, за свою наївність багато таких як я «попались» (сміється). От тобі і гласність!

Г.А.: Як відомо, однією з болючих тем 80-х років була війна в Афганістані. Що ви могли б сказати з цього приводу?

С.Ю.: Сам я не служив в Афганістані. Але багато воєнних, особливо ті, хто забезпечував польоти, а самі не літали, хотіли потрапити в Афган, щоб отримувати більшу зарплату (подвійну – у валюті і в рублях), а також мати можливість получить «чекі» і покупати за них в магазині «Берізка» різні продукти. Ось так бажання отримати матеріальні блага пересиливало страх смерті. Тоді широко обговорювалось перевезення контрабанди з Афганістану – це і товари різні, і наркотики. Якщо ішов «груз 200», то таможня його не оглядала. «Груз 200» – це цинкові гроби із загиблими солдатами, але в цих гробах також перевозили контрабанду. Серед військових ходили розмови, що всі конфлікти, які допомагав розв'язувати уряд СРСР, були зв'язані з контрабандою зброї та наркотиків у надзвичайно великих масштабах, але про це говорилось лише на кухні після кількох чарок горілки. Військові, які були за кордоном, дуже близько бачили та відчували на собі невідповідність усіх радянських гасел, дійствій уряду та партії з реаліями життя.

Г.А.: А що можете пригадати про Чорнобильську трагедію?

С.Ю.: Взагалі якщо в СРСР ставалась якась важлива подія, по телевізору грала якась монотонна музика, тіпа із «Лебедіного озера» і ми розуміли, що начальство ще не придумало, «під яким соусом» подати нам цю інформацію. Одна з перших подій, що була подана нам «без ретушування», була Чорнобильська трагедія. Якби не армія, то був би капець! В першу чергу таку масу людей, яка була б дисциплінована і організована, щоб заглушить це діло, можна взяти тільки в армії. А далі вже – мобілізація громадянських. Офіційно поширювалося по радіо і телевізору – так і так, сталась аварія в Чорнобилі. А в

армії вся інформація подавалась целенаправлено і чітко, та про масштаби замовчували: лікарі, льотчики, радисти, воєнні. Коли я був в Калинові, то сам відправляв декілька вертольотів, що летіли ліквідувати реактор. Пам'ятаю, що була така установка – не писати у воєнному білеті, що був у Чорнобилі, а десь поблизу. Так государство хотіло обманути людей, щоб у майбутньому не виплачувати компенсації за здоров'я та льоти.

Г.А.: Зрозуміло. Ви вже говорили, що служили за кордоном – в Польщі та Німеччині. А чи просто було потрапити на службу за кордон? Якою була процедура виїзду військовослужбовців?

С.Ю.: КГБ «за очима» все перевіряв, починаючи від водія до родичів. Треба, щоб були без судимості, таборів, «зміни Родіни». КГБ тоді перевіряв похлеще детектора лжи (сміється). Але прямо з тобою ніхто не возився. Окрім остаточного повідомлення факта – їдеш чи ні – тобі ще детально розказували правила поведінки за кордоном та методичку представлення ССРСР перед іншими людьми за кордоном, іноземцями.

Г.А.: Пригадайте, якими були події в армії кінця 80-х років – початку 90-х?

С.Ю.: У 1989-1991 роках я служив в Німеччині у м.Фалькенберг, недалеко від Торгау, де в 1945 році відбулась «встреча на Ельбе» - американських військ з радянськими. У 1991-1993 роках служив у м.Шперенберг, недалеко від Цоссена – ставки Гітлера, де був бункер, в якому розроблявся план «Барбаросса». Найяскравіші спогади цього часу – це падіння Берлінської стіни та вивід військ. «Розбирання» Берлінської стіни відбулося в 1990 році, хоч офіційне падіння вважається 9 листопада 1989 року, але вона ще рік охоранялась. Пам'ятаю, що шматки стіни продавались як сувеніри: спочатку за мінімальну ціну – 3-5 марок, потім – дорожче, а з часом туристам продавали вже будь-яке будівельне сміття під видом уламків Берлінської стіни. А радянським військам можна було потрапити в західний Берлін тільки після 1991 року, вже після розпаду СРСР.

У 1991 році почався вивід радянських військ з Німеччини. Я особисто супроводжував вивід військ. Спочатку відправлялась техніка, машини, потім – лінійний склад. Здавались будівлі, документи, секретні діла. Найважче було техніку вивозити. Все було чітко розписано – що? коли? куди? що – на ремонт,

що – на спісаніє, в інші часті. Слід сказати, що в основному всю техніку вивозили в Росію – в Калінінградську та Ленінградську область, також в Білорусь. В кінці серпня 1991 року мене було переведено на нове місце служби – в город Шперенберг, там находився аеродром дальньої авіації, важкої авіації, яка перевозила важку військову техніку. Нам слід було забезпечити вивезення самої сучасної бойової техніки та озброєння, яких не можна було перевозити по залізничній дорозі. Техніка, яка вивозилась після 1991 года, йшла уже вся в Росію. Офіцери не мали паспортів, лише воєнні білети, для виїзду за кордон нам видавали службевий закордонний паспорт громадянина СРСР. На момент розпаду СРСР нам ніхто цих паспортів не міняв, але вважалось, що всі офіцери, прапорщики та члени їх родин стали автоматично громадянами Росії. Хоча згідно порядку до заміненія у мене залишався ще рік служби в Німеччині, я був переведений для продовження служби у Владімірську область Росії. А на останній рік перебування військ в Німеччину їхали офіцери з «Московського округу», усі, так сказати, «прібліжонні» та «блатні».

Г.А.: Які почуття, емоції у вас викликали події останніх років існування СРСР?

С.Ю.: Було розуміння, що велика система рушиться, але одночасно і почуття гордості, що нарешті Україна може вийти з-під опіки «старшої сестри» - Росії і стати самостійною.

Г.А.: Чи жалкуєте за розпадом Радянського Союзу?

С.Ю.: Важко сказати однозначно. З одного боку, не жалкую, бо Україна стала вільною і самостійною, але жаль, що після розпаду Союзу Україні дісталось так мало «союзної спадщини». Велика обіда за розвал армії – тепер це дуже дорого нам коштує.

Г.А.: Ми дуже вам вдячні за таку цікаву і надзвичайно пізнавальну розмову. На цьому ми завершуємо наше інтерв'ю.

С.Ю.: І я вам дякую.

Опитувальник

1. Розкажіть, будь ласка, про себе: де і в якій сім'ї ви народились?
2. Скажіть, будь ласка, де ви здобували освіту?
3. Чим був продиктований вибір вашої професії?
4. Де вам довелося здійснювати військову службу?
5. Розкажіть, будь ласка, більш докладно про вашу службу і життя саме у 80-і роки. На початку 80-х років ви служили в Польщі. Чим запам'ятався вам цей час?
6. А чому вам здавалось дивним прагнення поляків покращити своє життя?
7. Де ви продовжували службу далі?
8. Що собою представляв цей населений пункт – Станція Степ?
9. А які газети були найпоширенішими в той час?
10. Яким було повсякденне життя в гарнізоні? Яким було дозвілля?
11. А які види спорту були найбільш популярними?
12. Ви говорили, що у 80-х роках в СРСР були проблеми із продовольчим забезпеченням. Чи військові також це відчули ці негаразди на собі?
13. А якими були ціни на товари?
14. Чи забезпечувала держава військовослужбовців формою?
15. Чи траплялись в армії випадки розкрадання державного майна?
16. А чи обов'язково радянському військовослужбовцю слід було бути членом Компартії?
17. Скажіть, будь ласка, чим вам запам'ятались роки «перебудови»?
18. Як би ви могли пояснити, що таке «гласність»? Як ви розуміли цей термін?
19. Як відомо, однією з болючих тем 80-х років була війна в Афганістані. Що ви могли б сказати з цього приводу?
20. А що можете пригадати про Чорнобильську трагедію?
21. Чи просто було потрапити на службу за кордон? Якою була процедура виїзду військовослужбовців?
22. Пригадайте, якими були події в армії кінця 80-х років – початку 90-х ?
23. Які почуття, емоції у вас викликали події останніх років існування СРСР?

24. Чи жалкуєте за розпадом Радянського Союзу?

Будні та свята радянських військовослужбовців

